

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnieku savienības, Latvijas Zinātņu padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

4 (108) 1996. gada februāris

LATVIJAS ZINĀTNU AKADEMĪJAI — 50

TURPMĀK — AKADEMĀMIJAS LAUKUMĀ 1

Mēsīsim laukā no galvas to, ka Latvijas Zinātņu akadēmijas sēdeklis atrodas Turgeņeva ielā 19. Iegaujēsim jauno, akadēmijas cienīgo adresi — Rīgā, Akadēmijas laukumā 1. Tā ir Rīgas Domes dāvana Zinātņu akadēmijas 50. jubilejā. Turpmāk kvarfāls [kurā «Kolhoznieku nams» ir vienīgā ēka] un laukums tā priekšā nesīs godpilno Akadēmijas laukuma vārdu. [Arī centrāltirgus «ziliši» turpmāk varēs pulcēties uz soliņiem ne vairs Turgeņeva ielas skvērā, bet Akadēmijas laukumā.]

Tā nebija vienīgā dāvana un apsveikums, ko Latvijas Zinātņu akadēmija saņema savā jubilejā. Personīgi to sveica Latvijas Republikas Valsts prezidents Guntis Ulmanis, Dānijas Karaliskās akadēmijas prezidents Hennings Sērensens, Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents Juri Engelbrehts, Lietuvas Zinātņu akadēmijas delegācija Humanitāro un sociālo zinātņu nodalas priekšsēdētāja prof. R. Galuža vadībā, Rīgas Domes priekšsēdētājs M. Purgailis, augstākās izglītības un zinātnes valsts ministrs P. Cimdiņš, LU delegācija rektora J. Zaķa vadībā, RTU delegācija — rektors E. Lavendelis un profesore E. Gudrinece, Rīgas Medicīnas akadēmijas rektors J. Vētra, Daugavpils Pedagoģiskā universitāte prorektora A. Podiņa personā un labi ekipēta Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmija — ar dzeltenu, zalu un sarkanu ābolu grozu. Neizmirst zinātnieku sabiedriskos pienākumus aicināja Latvijas Zinātnieku savienības priekšsēdētājs J. R. Kalniņš un ielūdza klātēšošos aktīvi iesaistīties Latvijas Zinātņu padomes jaunu (vai atjaunojā vecā, skaf. «Z. V.» Nr. 3) modeļa izstrādāšanā un Izglītības likuma projekta apspriešanā, lai pašiem vēlāk nav jābūrnās, kādi dunduki nāk no skolām laukā. Latvijas Zinātņu padome bija pieteikusies uz vietīju apsveicēju beigās, bet aiz pārskrifšanās tā vārdu deva sākumā, kad A. Tabuns vēl tikai atrādās ceļā, tādēļ viņš palika bez vārda. Zālēs sēdētie nosprieda, ka Zinātņu padome acīmredzot nodarbojas ar to, ar ko tā jānodarbojas, proti, — meklē naudu. Ar pietāti tika uzņemts arī bankas «Viktoria» apsveikums un 60 gadus vecās «meifas» — Latvijas Vēstures institūta — sveiciens 50. gadus jaunajai «mātei».

Kā jau varat nojaukt, zālē valdīja jauka un nepiesiesta gaisotne, bez oficiāla stīvuma un žēlabām par pagājušo jaunību. Līdzās sirmajam un visu milētajam jaunievēlētajam LZA goda loceklim Haraldam Mednim, pie kura uz viņa sēdvielu diplomu pasniegt un sveikt devās ne tikai akadēmijas prezidents, bet arī Valsts prezidents, ar lielu pašciepu Latvijas Zinātņu akadēmijas pēriju augstskolu studentiem saņema zinātnieku jaunu maiņu — Latvijas Universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes un Liepājas Pedagoģiskās augstskolas māģistranti (arī pa doktorantam un bakalauram, skaf. «Z. V.» Nr. 2).

Latvijas Zinātņu akadēmijas 1995. gadā izsludināto vārdbalvu laureāti līdz ar darbu nosaukumiem publicēti «Zinātņu Vēstneša» šī gada 2. numurā, tādēj tagad

nosausim tikai tos, kuri bija ieradušies šīs balvas saņemt, — Pēteris Prokofjevs (Fridriha Candera balva fizikas un matemātikas zinātnēs), Fricis Avotiņš (Gustava Vanaga balva ķīmijā). Pažīstamās pētnieces Marijas Šimanskas piemiņa tika godināta ar klusuma bridi, bet viņai pēc nāves piešķirto Gustava Vanaga laureāta medaļu un diplomu pasniedza viņas dēlam. Heinricha Skujas balvu bioloģijas zinātnē saņēma Alfrēds Piterāns, Paula Stradiņa balvu medicīnā — Jānis Olģerds Ērenpreiss, Paula Lejina balvu laukaimniecībā — Jānis Neilands, Viļa Plūdoņa balvu literatūrzinātnē — Viktors Hausmanis, Kārja Baloža balvu ekonomikas zinātnē — Pēteris Zvidriņš.

Diplomi tika pasniegti arī jaunajam Latvijas Zinātņu akadēmijas īrēzēmju loceklim Zigmam Zinkevičam (Lietuvā), pie reizes sūtot sveicenu visai Lietuvas faufaitās neatkarības proklamēšanas gadadienā, kā arī LZA goda doktoriem Astrīdam Freimanim un Voldemāram Strīķim.

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidenta T. Millera labi ilustrētais atskafs akadēmijas 50. gadu ilgajā dzīvē bija konspektīvs un interesants. Pirma reizi plašākai sabiedrībai tika dārīts zināms, kādas pozitīvas un kādas negatīvas puses bija dažu institūtu darbībā Padomju Savienības zinātnēs priekšpostēnos, izpildot militāri rūpnieciskā kompleksa pasūtījumus, tāpat kā tas ir ASV un citās lielvalstīs. Vēl šodien izmantojam tā laika teorētiskās iestrādes un aparāturu, un tieši tādēj Latvijas zinātne veselā rindā pozīciju ieguvu tik augstu t. s. «dānu eksperīzes» vērfējumu. Šobrīd, šajā grūtajā ekonomiskajā situācijā, Latvijas zinātnes uzdevums ir vienlaicīgi cesties nezaudēt starptautisko līmeni un kontaktus, jo zinātne pēc savas būtības ir kosmopolītiska, un tājā pat laikā visiņi spēkiem palīdzēt Latvijai izķūt no ekonomiskās krizes un kā brīvai, patsīvai un pašapzinīgai valstij nostāties citu Eiropas valstu vidū.

Noklausījies referātu un noskaņījies tā ilustrācijas, Valsts prezidents G. Ulmanis teicās uzziņājis daudz interešantu un derīgu.

Tā, mīloties no piešķirbājiem ar jokiem, apsveikumiem un draudzīgām sarunām ar sen nesatiktiem bijušajiem darba biedriem kafijas pauzē (ielūgumus uz svētīgo jubilejas sēdi bija saņēmuši ne tikai akadēmijas locekļi, bet arī institūtu veterāni), nemanot pagāja trīs stundas. Šķiroties daudz jautāja: «Kad atkal mēs tiksims šajā lieļajā zālē?» Dažs noglāstīja savus sirmos matus un atbildēja: «Acīmredzot, pēc 25 gadiem...» Arhitekts un LZA goda loceklis V. Apsītis, kurš pirms 40 gadiem piedalījās šī nama un zāles tāpēcā, apsvēra, vai piecīsturainās ģipša zvaigznītes uz zāles sienām nodauzīt un aizstāt ar latviskām Saulītēm, vai arī atstāt tā kā ir. Vēsture paliek vēsture. To nevar mainīt tik vienkārši kā ielas nosaukumu.

Z. KIPERE

Apsveikums

Godātais Millera kungs!

Godātie sapulces dalibnieki un viesi! Aizvadītais pusgadsimts Latvijas Zinātņu akadēmijai un zinātniekiem ir bijis zīmigs, panākumiem bagāts, kaut nereti arī pretrūngis.

Būtiski ir izvērtēt Zinātņu akadēmijā paveikto un, balstoties uz jau radītajiem pamatiem, meklēt iespējas jaukiem sasniegumiem un atklājumiem. Zinātnei ir svarīgi atrast savu vietu neatkarīgajā Latvijā un arī pasaule, jo ipaši tagad — intensīvu pārmaiņu un vērtību pārvērtēšanas laikā.

Novēlu Latvijas zinātniekiem saglabāt gara možumu, spēku un izturību, cesties meklēt un arī atrast stabīlas kopdarbības iespējas akadēmijas un universitātes zinātnieku aprindās, attīstīt zinātni un sasniegt jaunas kvalitātes pētījumos, kas sekmētu Latvijas augšupeju un uzplaukumu.

Patiens cieņā ILGA KREITUSE
Saeimas priekšsēdētāja
1996. gada 16. februārī Rīgā

PAR AKADEMĀMIJAS LAUKUMU

LATVIJAS REPUBLIKA
RĪGAS DOME

30.01.1996.
Rīgā

Lēmums Nr. 2933
(prot. Nr. 76, 13. §)

Par Akademijas laukumu

Pamatoties uz Latvijas Republikas likuma «Par pašvaldībām» 21. pantu, kā arī nemot vērā Rīgas Domes kultūras, mākslas un reliģijas lietu komitejas sēdes 28.11.1995. lēmuma Nr. 37 3. § un Latvijas Zinātņu akadēmijas 10.03.1995. iesniegumu Nr. 01/7-6-63, Rīgas Dome noteiktu:

1. Nodēvēt kvartālu starp Turgeņeva ielu, Gogoļa ielu, Puškina ielu un Jēzus-baznīcas ielu, kā arī daļu neapbūvētā laukuma Latvijas Zinātņu akadēmijas augstceltnes priekšā par Akademijas laukumu, nosakot, ka ar šīs teritorijas nodēvēšanu par Akademijas laukumu saistītos izdevumus sedz Latvijas Zinātņu akadēmiju.

2. Rīgas pilsētas pašvaldības uzņēmušam Rīgas ģeodēziskajam centram līdz 01.04.1996. fiksēt izmaiņas ielu sarakstos, plānos un pilsētas kartē.

3. Lēmuma izpildi kontrolēt Rīgas pilsētas izpilddirektoram A. Grīnbergam.

Domes priekšsēdētājs M. PURGAILIS

Apsveikumi no tuvienes un tālienēs

Latvijas Zinātņu akadēmija apsveikumus un laba vēlējumus saņēma no saviem goda locekļiem Magdas Štaudingeras-Voitas (Vācija) — līdz ar vissvarsīgākajiem sveicējiem un vēlējušiem Valsts prezidentam un Latvijai, Edgara Dunsdorfa (Austrālija) — līdz ar ziedojušu — «Grāmatas par Saldu» tirāžu, Jāņa Petera (Latvijas Republikas Vēstniecība Maskavā) un Kaspars Tūlera (Kanāda), tāpat no īrēzēmju locekļiem Andreja Dauguļa (Kanāda), Dītriha Andreja Lēbera (Vācija), Jurija Solovjova (Krievija), Feliksa Ungera (Austrija), Eiropas Zinātņu un mākslas akadēmija, Jāņa Skujīna (ASV), Andreja Okšes (Vācija), Anto Leikolas (Somija), Vilfrīda Šlausa (Vācija), Ulda Ģērmana (Zviedrija), Mihaila Voronkova (Krievija), Alekša Dreimaņa (Kanāda), Vairas Viķes-Freibergas un Imanta Freiberga (Kanāda), Hermanna Branovera (Izraēla), Ivara Melngaila (ASV), kā arī no Fr. Candera māsasdiēla Joachima Jurgensena (Vācija).

LZA jubilejā ar skaistām adresēm apsveikusi LR Ekonomikas ministrija un Ukrainas vēstniecību Latvijā.

Šķiet, tālumnieku kopējos vēlējumus vislabāk izteicis Uldis Ģērmanis, savā apsveikumā rakstot: «... novēlu vislabākos panākumus, veidojot Akademijas turpmāko darbu, lai tas atbilstu atjaunošās Latvijas apstākļiem un vajadzībām, tai pašā laikā veicinot normāla patriotisma atdzimšanu mūsu sabiedrībā.»

* * *

Jubilejas reizē Latvijas Zinātņu akadēmija izsaka pateicību ziedotājiem Dr. Magdai Štaudingerai-Voitai, Dr. Dītriham Lēberam, grāmatizdevējam Alfrēdam Kalnājam no ASV un Latviešu akadēmiskajai organizācijai Zviedrijā.

LATVIJAS ZINĀTNU AKADĒMIJAI – 50

VALSTS PREZIDENTA

GUNTA ULMĀNA

UZRUNA LATVIJAS ZINĀTNU AKADĒMIJAS
JUBILEJAS SVINĪBĀS

Augsti godājamais Zinātnu akadēmijas prezidenta kungs! Ekselences! Cienījamie zinātniekil! Dāmas un kungi!

Ei sveicu šeit sapulcējušos cilvēkus šajā zālē, kas ir daudz pieredzējusi un daudz dzirdējusi. Man liekas, ka ikviens no mums, kas šeit šodien ienāk, domās jāpakavējas pie tā, kas gan te kādreiz nav runāts, kas gan šeit nav risināts, kas gan te kādreiz nav dzirdēts — kādi mēs esam visu šo laiku bijuši. Esmu pārliecīnās, ka ne jau formālais datums — 1946. gads — ir mūs pulcinājis kopā. Mūs šodien ir pulcinājusi viena doma — rūpes par savu zemi, par savu Latviju. Un mēs Joti labi apzināmies, ka 1946. gadā Šī akadēmija tika veidota kā viens no totalitārās varas instrumentiem, kā elitārā iestāde, kas visnotač cieši bija saistīta ar šīs varas augstākajām struktūrām un atrādās stingrā Maskavas pārraudzībā. Neapšaubāmi, ka arī tās darbība tika plānota un vadīta «no augšas», un piepildīta ar tādu saturu, kas bija vērts uz toreizējās valsts, un nebūt ne mūsu Latvijas, interesēm. Te man nāk prāti Einšteins, viņa lielā fragēdība, pārdomas par izcīlu zinātnieku likteni, par to, cik lielā mērā viņš ir atbildīgs par saviem atklājumiem, cik lielā mērā tos izmanto varas institūcijas. Vai varam šodien kādam no jums personīgi pārnest, ka jūsu darbība zinātnes laukā tika izmantota pret jūsu grību un bieži vien ne to cēlāko mērķu īstenošanai, un nebūt ne Latvijas uzplauksmei un attīstībai? Un vai mums šodien vairāk ir vajadzīga nemītīga pagātnes daudzināšana, vai vairāk tomēr mērķtiecīga, radoša doma un darbs?

Bef vēsturi pliemino, man gribētos pateikties cilvēkiem, kas fajos apstākjos praia un spēja apliecināt savu latvisko pieredzi, saglabāt savu nacionālo pārliecību un veltīt savus darba augļus Latvijai, latviešu valodai, dabas aizsardzībai — daudzām zinātnes nozarēm.

Ar cenu šodien atceramies akadēmīku: Pauli Lejīnu, Jāni Endzelīnu, Paulu Stradiņu, Ernestu Štālbergu, Pēteri Normalu un daudzus daudzus citus, kas visiem iespējamiem līdzekļiem strādāja un domāja savas zemes labā.

Likumsakarīgi, ka šodien šajā zālē var redzēt dažādu Latvijas augstskolu zinātniskā darba vadītājus, jaunos zinātniekus, jo zinātnē attīstās ne tikai akadēmījā, bet arī augstskolās un uzņēmumos. Patiesībā vienu no pa-reizējām zinātnes nozares nelaimē — materiālās vajadzības — atrisinās laiks, jo labākas nākotnes cerības daudzviet saistīs ar to, ka dzīve pati un valsts politika pāldzēs izkrustīs, cik daudz un kāda zinātnē Latvijai nepieciešama, un kā to veidot nākoņi.

Es šodien gribu izteikt savu pateicību akadēmīkim Jānim Stradiņam, un nebūt ne nosaucot viņa daudzos titulus un darbus. Gribu pieminēt 1988. gadā Latvijas Zinātnieku savienībā viņa noslēto referātu, kurā atbilstoši tam laikam — Atmodas sākumā — kāsmīgi un drosmīgi tika raksturota Latvijas Zinātnu akadēmija, kāda tā bija, un lezīmēi precīzi meti, kādai tai jābūt brīvas, neatkarīgas eiropeiskas valsts apstākļos.

Atmoda un neatkarības atgūšana radīja stiprus sa-trīcinājumus Zinātnu akadēmijas sienās un garā. Tai tika aīnems galvenais — varas struktūras zīmogs, administrējošā funkcija, un tā palika ilgās mocībās ar sevi — par savu turpmāko sūtību — un pārdomās par pārāka vārda «akadēmija», «akadēmisks», par Šī jēdzienu piepildīšanu ar citu saturu.

Es zinu, daudziem no jūsu vidus nācās piedzīvot vi-sai nepāfikamus brīžus, pamātīgu vērtību pārvērtēšanas vētru. Taču esmu Joti gandari, ka šodien esam kopā un visi šajos gados esam nonākuši arī pie dau-

dzām vērtīgām atziņām. Mūsu tauta ir atguvusi tiesības iet savu vēstures gaītu, un mēs pašiak dzīvojam nozīmīgā posmā, kam neapšaubāmi būs spēcīga iefek-me uz mūsu tautas un valsts — uz Latvijas tālāko at-tīstību.

Es Joti labi atceros mūsu tikšanos pirms diviem gadiem Šeit, šajā mājā, un esmu gandari, par pārmaiņām, kas šajos divos gados radušās jūsu noskaņojumā. Tā nebūt vairs nav tā nostalģiski cieši noslēgtā un samulsusi vide, bet atvērta, ar valsti vienā soli ejoša sabiedrības daja, kas tāpat kā mēs visi pārdzīvo jaunradīšanas grūtības un priekus.

Augstskolā un zinātniskās pētniecības institūtos tagad aizvien plašāk tiek piaaicināti ārzemju kolēgi, kas neapšaubāmi palīdzējuši jums radīt zināmu atspērienu bāzi. Tāpat kā mūsu uzņēmēji, arī zinātnieki šodien mācās, meklē savu vietu, piedāvā sabiedrībai sava darba augļus. Cik veiksmīgi un ar kādu peļņu, — tas katrā paša jautājums. Peļņu es šoreiz nedomāju kādā naudas izteiksmē, bet visplašākajā nozīmē. Tādēļ es negribētu pārēmēt mūsu valdībai, ka tā jūsu priekšā ir vainīga — neprot izmantot jūsu piedāvāto zinātnisko potenciālu. Es domāju, ka tā ir problēma, kurai tālākie risinājumi jāmeklē abām pusēm kopā.

Viens gan, manuprāt, ir valsts uzdevums — godam rūpēties par cienījama vecuma cilvēkiem, lai viņu mūža nogales problēmas tiktū risinātas civilizēti. Te varētu, sekot pārējām pasaules paraugam, ieviest emeritus profesora goda nosaukumu un attiecīgi sakārtot apmaksas jautā-jumu.

Patlaban galvenā diskusija sabiedrībā notiek par to, kā panākt, lai katrā zinātnieka darba rezultāts būtu pie-lietojams. Mēs faktiski runājam par savas dzīves, savas darbības produktivitāti. Dzīve prasa no mums visiem mācēt pārdot savu preci. Tehniskā zinātnē, kas allaž bijusi konkurējoša akadēmiskajai, šodien vairāk vai ma-zāk bauda savas prieķocības, iespiežas jaunajos procesos, prot labāk nopelnīt un iztikt.

Fundamentālajā zinātnē ūpaši jāņem vērā, ka zinātnē zinātnes pēc šodien nevar izdzīvot. Risinājumu gaida augstskolas un zinātnes integrācija. Diemžēl te ir tā kā ar laulībām: tās var laimīgi notikt tād, ja abi vē-las teikt jāvārdu, bet nedodas šajā laulības ostā kā akli konkurenti uz vadošo vietu topošajā gimenē.

Mans uzdevums šodien — jo vairāk tāpēc, ka ir svētku reize, — nebūt nav uzskaņīt liecas, kas gaidīt gaida risinājumu. Bet pāris es tomēr gribētu pieminēt: to, kā jo bieži pietrūkst manā līdzīenā, un to, kas tā vai citādi tiek skars neskaitāmās iedzīvotījumi vēstūlēs.

Mūs visus ūpīt kavē un fraucē trūkumi informācijas apmaiņas jomā. Kopš 1992. gada rudens valdības lī-menī tiek risināts uzdevums izveidot Latvijas akadē-misko datorīku un pieslēgt to starptautiskajam tīklam i n t e r n e t , kas pasaulē un Eiropā uzkrāto informāciju operatīvi jautu izmanto mūsu ātrākām progresām.

Vai cita problēma, kuras risinājums atbrīvotu mūs no liekiem izdevumiem un nestu ietaupījumus cilvēkiem personīgi: kāpēc Latvijā, salīdzinot ar daudzām ārval-stīm un mūsu klimatisko apstākļu lielumiem, siltumenerģijas pārēriņš ir tik neatbilstoši liels? Kā to visu ātrāk pārkātot, lai būtu iespējams nepieciešamību samērot ar mūsu pa-reizējām iespējām! Gribu minēt tikai vienu piemēru, runājot par enerģētikas jautājumiem. Tagad, kad mūsu attiecības ar Dāniiju veidojas vairāk nekā labas, kā vienas no ciešākajām saiknēm Eiropas Savie-nības struktūrās, Krievija pateica tikai vienu teikumu: ja jūsu attiecības jau ir tik labas, tad risiniet Latvijas enerģētikas jautājumu. — Jūs saprotat, kāda dziļa jēga,

kāda politiska atkarība vai neatkarība, kāds brīdinājums nākoņei par problēmām, par kurām jādomā, ir šajā vienā teikumā.

Zinātniekiem, un valsts vīriem šodien ir kopējs uzdevums vienā vitā svarīgā virzienā — Latvijas mērķtiecīgā virzībā uz Eiropas Savienību. Mēs sajemam no Eiropas mums svarīgāko preci — solidaritāti un atbalstu mūsu centieniem. Taču tiek izlietoti ne tikai garīgie, bet arī lieli materiālie līdzekļi, lai Eiropas Savienības mazāk attīstītos reģionus atbalstītu tā, ka tie atrod savu specifisko attīstības līkni, lieki nekonkurejot ar attīstītākiem reģioniem, bet atrodot savu nišu starptautiskajā aprītē. Tas, manuprāt, Joti būtiski attiecas uz Latvijas zinātni. Mēs nevarām nodarboties ar jau izgudrota ve-lospedā jaunigzudrošanu.

Gan Eiropas Savienības Padomes pēdējo gadu lē-mumi, gan ES uzdevības pamatprincipi skaidri atver un ieziemē horizontu, kurā Latvijai jāmeklē visoptimālākais un vissfraujākais pašizpausmes ceļš.

Uzskatu, ka tādējādi mums ir iespēja, ir zināšanas un politiskā griba, lai klūtu par veiksmīgu transformācijas procesa zemi.

Es domāju, daudzi pievienosies viedoklim, ka mazas valstis var saglabāt savu balsi, tikai klūstot par daļu kādā no ekonomiskā spēka gravitācijas centriem. Es gribētu, lai jūs visi savā ikdienas darbā domātu, kurš tad ir tas ekonomiskais, globālais gravitācijas centrs Eiropā vai mūsu reģionā, kurā Latvijai ir jāparāda savā vieša, sava noslējā, lai Latvija nodrošinātu savu neat-kārību un drošību.

Un vēl — visi mūsu nākoņes nodomi saistīs ar augstu izglītību, ar zināšanām, kas pastāvīgi jāatjauno un kas reflektē attīstības tendences gan Latvijā, gan mūsu — Baltijas jūras — reģionā, gan arī plāšākā Ei-ropas kontekstā.

Šādi raugoties uz Latviju, šodien aktuāls ir jautājums par izglītību un zinātni. Cik tā ir moderna un vai tā prātīs atrast savu modeli Eiropas Savienības kontekstā. Izglītības un zinātnes jomā Latvijā jāiztur šī pārbaude — par atbilstību globālās attīstības tendencēm. Jau notiek jaunās tehnoloģijas un darbaspēka tirgus in-ternacionalizācija. Latvija nekad vairs nebūs noslēgtā telpa. Tas nozīmē, ka ekonomiskā, zinātnes un ekolo-giskā attīstība vairs nenotiek tikai nacionālās robežās. Pieeju informācijai un zināšanām vairs nevar konfron-tēt — brīvība šajā ziņā ir gandrīz neierobežojama.

Tajā pašā laikā inteliģences svarīgs uzdevums būs tās aktīva piedāvājānas jaunas sapratības izveidē tautai un sabiedrībai pašai par sevi. Jo moderna Eiropa bez šaubīm nenozīmē kaut kādu anonīmu teritoriju kopumu. Tādi mēs bijām veselus piecdesmit gadus. Mēs ejam gan uz latvisku Latviju, gan reizē uz modernu un eiropeisku Latviju, un kā tādas Latvijas valsts cilvēkiem, zinātniekiem un arī prezentantam mums ir jābūt, simboli-zējot Latvijas faūtas pašsaprati višā tās pilnībā.

Viens no mūsu kopīgajiem uzdevumiem, es uzskatu, ir stimulēt visu intelektuālo spēku apvienošanu, lai iz-kristalizētu optimālo valsts attīstības modeli. Tās zemes modeli, kuru mēs esam māntojuši no tēvutēviem un iz-vēlējušies šodien par savu. Kurai kalpot un kurā au-dzināt savus bērnus un bērnubērnus mēs gribētu tagad un arī nākoņē.

Es gribētu jums šodien novēlēt veiksmi un izturību katrai savā profesijā, savā personīgajā dzīvē. Un vēl-reiz sveicot Zinātnu akadēmiju jubilejas reizē, gribu novēlēt, lai tā klūtu par īstu eiropeisku iestādi ar eiro-peisku un arī latvisku skatienu nākoñi.

JAUNI GODA DOKTORI

LZA Senāts 1996. gada 6. februāra sēdē ap-stiprināja LZA Ķīmijas un bioloģijas zinātnu nodalas pilnsapulces 1996. gada 2. februāra lēmumu piešķirt Latvijas Zinātnu akadēmijas goda doktora zinātnisko grādu (Dr. h. c.) ASTRĪDAM FREIMANIM (ģeoloģijā) un VOLDEMĀRAM STRĪKIM (lauksaimniecībā).

ASTRĪDS FREIMANIS

1952. gadā Latvijā tika pārtraukta ģeologu apmācīšana. Latviešu jauniešiem šī profesija bija jāapgūst Ļe-ningradā, Maskavā, Viļnā. Bija arī latvieši, kas sakārā ar izsūtījumu ģeologa izglītību bija ieguvuši PSRS Āzijas daļas augstskolās. Kopā ar šo nelielu grupu Rīgā ieradās arī 1960. gadā Kazahijas Kalnrūpniecības

un metalurgijas institūta hidrogeoloģijas specialitāti beigušais Astrīds Freimanis.

Astrīds Freimanis ir Latvijas kvalificēkais speciālists naftas ģeoloģijas un ģeofermījas nozarēs, kā arī vairākās hidrogeoloģijas jomās. Darbs naftas atradnū meklēšanā un izpētē aizsākās jau 1966. gadā, kad A. Freimanis sāka strādāt Naftas meklēšanas ekspedīcijā Skrundā, kur vēlāk kļuva par ekspedīcijas galveno ģeoloģu. Kā zināms, naftu atrada.

Viņš ir aizsācis vairākus Latvijai jaunus virzienus, kā, piemēram, pētījis toksisko noteikūdenu iestākēšanas iespēju dziļos pazemes ūdeņu horizontos, rūpnieciskas nozīmes bromu, boru, stronciju u. c. elemēntu saturošu pazemes sālsūdeņu ģeoloģisku un ekonomisku vērē-jumu. A. Freimanās disertācija, kura viņš aizstāvēja Ļe-ningradā, saucīs «Baltijas ziemeļu un vidusdaļas paleo-zoja nogulumiežu hidrogeoloģiskie apstākļi sakarā ar naftas veidošanos».

Strādādamas vadošus administratīvus darbus atjauno-tās Latvijas Republikas iestādēs, A. Freimanis gatavoja

materiālus par naftas struktūras E 24 pētīšanu un iz-mantošanu, kā arī citus ar naftas problēmu saistītos materiālus. Viņš ir mācībspēks Latvijas Universitātes Ģeoloģijas katedrā.

VOLDEMĀRS STRĪKIS

Voldemārs Strīkis ir Latvijas Lauksaimniecības universitātes rektors (kopš 1992. g.), Ekonomikas katedras profesors (1991. g.), Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātni akadēmijas prezidents (1992. g.).

V. Strīkis ir diplomēts agronom, viņa zinātniskā darbība saistīta ar graudsaimniecības ekonomiku, agrāro politiku, lauksaimniecības izglītības un zinātnes attīstību. Ekonomikas zinātni kandidāts (1967. g.), lauksaimniecības doktors (1992. g.).

V. Strīkis ir 5 grāmatu autors vai līdzautors.

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMĒ

Pielikums
LZP ZSKK 1996. gada 4. janvāra
lēmumam

LZP STARPTAUTISKO PASĀKUMU FINANSEJUMS 1996. GADĀ [1. pielikums]

Nr. p.k.	Organizācija	Projekta nosaukums, izpildītāji	Finansējums pieprasītais Ls	Finansējums piešķirtais Ls
2. Starptautisko konferenču organizēšana*				
1.	LZA Bioloģijas institūts	Igaunijas, Latvijas un Lietuvas ZA ekspertru pirmā saņemsme par Baltijas jūras kopīgu pētījumu programmas izstrādi un pētījumu fonda izveidošanu (1996. g. janvāris). G. Andrušaitis	3100	800
2.	LLU Humanitārais institūts	Baltijas un Ziemeļvalstu socioloģu konference «Social Aspects of Sustainable Agriculture: Experience in Nordic and Baltic Countries» (12.—13.01.1996., Jelgava). A. Zobena	622	500
3.	LZA Bioloģijas institūts	Igaunijas, Latvijas un Lietuvas ZA ekspertru otrā saņemsme par Baltijas jūras kopīgu pētījumu programmas izstrādi (1996. g. marts). G. Andrušaitis	900	300
				1600.—
3. Piedalīšanās starptautiskās konferencēs				
1.	Elektronikas un datorzinātņu institūts	a) 1st European Workshop on Microelectronic Education (5.—6.02.1996., Grenoble, Francija); b) The European Design and Test Conference (11.—14.03.1996., Paris, Francija). V. Zagurskis	2280	200
2.	RTU ASTF	IV Starptautiskais seminārs «Mākslīgais intelekts ekonomikā un pārvadā (menedžmentā)» (8.—10.01.1996., Telaviva, Izraēla). A. Borisovs	600 USD	280
3.	ZA Fizikas institūts	8. Starptautiskais seminārs «MHD-plūsmas un turbulence» (25.—29.02.1996., Jeruzāleme). J. Suhovičs	3010 USD	280
4.	Valsts Baltijas mašīnu izmēģināšanas stacija	Vācijas lauksaimniecības tehnikas pārbaudes iestādes DLG Gross-Umstadt konference par lauksaimniecības tehnikas kvalitātes nodrošināšanas sistēmu (1996. g. marts—aprīlis). A. Sovers	3000 (3 cilv.)	—
5.	Latviešu valodas institūts	Starptautiskā konference «Prague School Linguistics» (27.—31.03.1996., Prāga). J. Valdmanis, J. Rozenbergs	285 (1 cilv.)	150
6.	RTU ASTF	a) The 6th Great Lakes Symposium on VLSI (22.—23.03.1996., USA) J. Tolujevs b) The European Design and Test Conference (11.—14.03.1996., Paris). J. Tolujevs	600	—
7.	Latvijas Organiskās sintēzes institūts	1. Centrāleiropas seminārs par karotinoidiem (30.03.—3.04.1996., Ungārija). A. Plotniece	100	100
8.	LU Hidroekoloģijas institūts	Starptautiskās jūras pētījumu padomes (ICES) Jūras vides kvalitātes komitejas Baltijas jūras vides darba grupas ikgadējā saņemsme (1996. g. marts, Gdānska, Polija). A. Jurkovskis	200	150
9.	RTU MZF Fizikas katedra	International Welding Conference, First Japan—Slovak Welding Symposium (4.—5.03.1996., Slovākija). A. Prančs	2500 SI kr	100
10.	Latviešu valodas institūts	Manheimas Vācu valodas institūta rīkotā konference «Vācu valodas varietātes: reģionālā un sarunvaloda» (12.—14.03.1996., Vācija). I. Jansone	400	200
11.	LU	ERCA-96 (7.01.—8.02., 1996., Grenoble). A. Obelis	150	150
				2110.—
4. Starptautiskā sadarbība				
1.	RTU Tekstila un apgārbu tehnoloģijas institūts	Liberecas Universitātes apmeklējums, līdzdalība starptautiska semināra organizēšanā (1996. g. janvāris). A. Kļaviņš	100	100
				100.—
				Pavisam: 3810.—

* Atgādinām pieteikumu iesniedzējiem, ka no starptautiskajām konferencēm paredzētajiem līdzekļiem tiek finansēta tikai dalības maksa. Netiek finansēti ceļa un viesnīcas izdevumi, dienas nauda. Uz iesnieguma jābūt arī zinātniskās iestādes direktora parakstam.

LIETUVAS VĒSTNIEKS LATVIJAS ZINĀTNU AKADEMIJĀ

5. februārī Latvijas Zinātņu akadēmijā notika kārtējā tikšanās ar Latvijā akreditētajiem ārvalstu vēstniekiem. Šoreiz viesis bija Lietuvos Republikas vēstnieks Raimants KARAZIJA, kurš kaimiņu un brāļu valsts vēstnieka pienākumus sācis pildīt nesen, tādēļ atvainojās, ka, pretēji savam priekšefiem, vēl neprot latviski.

Rimants Karazija pēc izglītības ir veterinārs, strādājis zinātniskajos institūtos un lauksaimniecības praksē, bijis Veterinārās akadēmijas rektors Kaunā [17 gadus], arī Lietuvos lauksaimniecības ministrs. Zinātniskās intereses saistīs ar veterināro morfoloģiju.

Atzīstot Latvijas, Lietuvos un Igaunijas Zinātņu akadēmiju sekmīgo sadarbību, par kuru viņu informēja akadēmīkis J. Stradiņš un akadēmīkis T. Millers, R. Karazija piebilda, ka kopēji pētījumi vajadzīgi ne tikai par enerģētiku, Baltijas jūru un humanitārajās zinātnēs, bet tik pat, ja ne pat vairāk, nepieciešama ir kooperācija lielos starptautiskos projektos lauksaimniecībā, lai «iemācītos patslāvīgi staigāt». Dienīzēl Šī auditorija, šķiet, nebija tā, kas varētu ierosināt lielu starptautisku lauksaimniecības programmu izveidošanu, lai nepiemērīt maizi Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijai. Lietuvā, kā atzina, R. Karazija, stāvoklis ir citāds, jo tur visa lauksaimniecības zinātne atrodas Lietuvas Zinātņu akadēmijas pārziņā. Nav brīnumi, ka vēstniekiem Latvijā tuvākā ir ofra, jaunākā zinātņu akadēmija, taču viņš solīja visādā veidā veicināt labākus kontaktus ar Lietuvu arī Latvijas Zinātņu akadēmijai, ja tas būs nepieciešams.

Ar interesī R. Karazija uzņēma ziņu par ieplānoto «Lietonikas» programmas sēdi Sēlijā, kurā Latvijas zinātnieki vēlētos redzēt arī savus lievu viesu kolēgus. R. Karazija atzinās, ka arī pats ir sēlis.

Kā skaista liecība mūsu valodnieku ražīgajam kopdarbam uz galda vēstnieka priekšā gulēja grezni izdotā «Lietuviešu — latviešu vārdnīca», kura ietver 60 000 vārdus. Par to informēja Latvju valodas institūta vadsoņe pētniece Laimute Balode. Vēstnieks atzinās, ka tā jau viņam ir, pie tam ar tās atbildīgā redaktora Latvijas vēstnieka Lietuvā A. Sarkāna kunga autogrāfu. Vārdnīca ir tiešām lieliska, tā būtu jābūt katra Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes studenta īpašumā, tikai tā cena...

Runājot par augstskolām un jaunu speciālistu apmācīšanu, R. Karazija šajā jomā redzēja vēl vienu mūsu kaimiņvalstu sadarbības iespēju. Kādēļ Lietuvai gatavot savus aviācijas speciālistus, ja tās var sūtīt mācīties uz Latvijas Aviācijas universitāti? Tāpat tas ir ar dzelzceļniekiem u. c. (Bija taču laiks, kad uz Vilnu brauca studēt Latvijas topošie ģeologi.)

Tikšanās Latvijas Zinātņu akadēmijā beidzās ar tradicionālo ierakstu viesu grāmatu un fotogrāfēšanos pie akadēmijas karoga. Viesis jau savlaicīgi apsveica LZP tās 50. gadskārtā, kura tiks atzīmēta tieši Lietuvas Republikas proklamēšanas gadadienā, tādēļ vēstniekiem nebūs iespējams pašam šeit atrasties. Akadēmijas Prezidijs locekļi savukārt apsveica vēstnieku ar viņa valsts svētkiem.

Z. KIPERE

LATVIJAS VĒSTURES INSTITŪTS — JUBILĀRS

Latvijas ap 11 tūkstošu vēstures notikumu bagātību un sarežģītību nosaka tas, ka Baltija un Latvijas teritorija ir reģions, kuru tātālā pagātnē pārstaigājuši dažādu seno (arheoloģisko) kultūru piederīgie. Te gadu tūkstošos saskārušas slāvu, somu, baltu un ģermānu etniskās grupas, te krustojušās rietumu un austrumu saimnieciskās un kultūras strāvas. Te par kundzību karojuši vācieši, poli, zviedri un krievi, te centušies gūt iefekmi katoļi, protestanti (luterāņi) un pareizticīgie. Bet — te nu latviešu tautas pirmsdzīmtenē un te tās mūžīgā dzīves telpā.

Līdz Latvijas Republikas nodibināšanai 1918. gadā šo sarežģīto vēsturi galvenokārt pētīja vācu tautības pārstāvji. Viņi darijuši daudz ko vēstures avotu vākšanā, publicēšanā un vēstures problēmu skaidrošanā, bet, saņemot, — viņu redzes lokā pamatā bija savas tautas piederīgo likteņi.

Latviešu vēstnieku darbība latviešu vēstures izpētē aizsākās 1869. gadā Rīgas Latviešu biedrības dibinātajā Zinību komisijā. Plašāk un dziļāk to darīja Latvijas Universitātes mācībspēki — profesionālie vēsturnieki. Bet šo zinātnieku darbs bija viņu personīgās ieinteresētās izpausme. Nebija valsts struktūras, kas to regulētu, balstītu, vadītu.

Situācija mainījās pēc 1934. gada, kad K. Ulmaņa vadībā valdība valsts politikas kopumā ietvēra arī zinātnes politiku. Tajā prieķšrocībā bija nozārem, kas saistītas ar Latvijas dabas bagātību izmantošanu tautsaimniecībā un nacionālās politikas vajadzībām.

Nacionālās politikas realizācijā liela loma tika piešķirta vēstures zinātnei. Rādot tautas kultūras bagātības un krāšņumu, izceļot tautas izturību un varonību pārādzīvos gadsimtos, vajadzēja celt latviešu nacionālo apziņu, veicināt vienotību.

Bija izskanējusi doma par Latvijas Zinātņu akadēmijas dibināšanu. Tad, saskaņā ar valdības nacionālo politiku, pirmais praktiskais solis bija 1936. gada 14. janvāra «Likums par Latvijas vēstures institūtu». Uz šī likuma pamata izstrādātos statūtos bija noteikts, ka:

— Latvijas vēstures institūts ir patslāvīga augstākā zinātnes iestāde ar sēdeklī Rīgā. Institūts pakļauts tieši izglītības ministram;

— Institūta uzdevums ir latviešu un vispārīgās vēstures notikumu un parādību pētīšana un noskaidrošana nacionālisma (t. i. no latviešu tautas viedokļa) un pātiesības garā.

Norādīts arī tas, ka, nodibinoties Latvijas Zinātņu akadēmijai, Vēstures institūts pāriet tanī kā viņas pirmā sastāvdaļa.

Bija paredzēts, ka institūts pētīs latviešu senvēsturi, latviešu vecāko vēsturi, latviešu jaunāko vēsturi un vispārīgo vēsturi. Bet tā kā Latvijā jau no 1923. gada darbojās Pieminekļu valde, kas vadīja arheoloģisko pieminekļu uzskaiti, aizsardzību un izpēti, praktiski «latviešu vecākās vēstures» (arheoloģijas) problēmas institūtū nevadīja.

1936. gada 28. janvārī Ministru kabinets apstiprināja institūta statusu, par direktoru ieceļoj A. Tenteli, par vice direktoru F. Balodi, ar ģenerāls sekretāru v. i. M. Stepermani. Par institūta locekļiem apstiprināja prof. Dr. F. Balodi, A. Spekki, P. Smitu, A. Švabi, A. Tenteli, R. Vipperu, doc. J. Bērziņu un afvalināto ģenerāli M. Penīki. Pēc gada — 1937. g. 14. janvārī šātās pārīdījā — V. Ginters, E. Šnore, R. Šnore, V. Bilkins, E. Dunsdorfs u. c. Daļa no institūta darbiniekem bija Latvijas Universitātes mācībspēki.

Institūtā sākās ražīga darbība. Tam laikam īpaši nozīmīga bija Latvijā dažādu organizāciju, draudžu, pašvaldību un pat privātpersonu valdījumā esošo Latvijas vēstures avotu apzināšana un vākšana, apstrāde un publicēšana. Institūtā dāvinājumos saņemto un pirkto avotu bija ļoti daudz. Institūts gan savu arhīvu neveidoja, bet visu iegūtu pēc pirmāpārīdības nodeva Valsts arhīvam. Tika sagatavoti un publicēti vairāki fundamentāli avotu krājumi. No tiem var minēt E. Dunsdorfa lielo darbu par Vidzemes 1638. gada arklu revīziju, A. Altemēnā sakārtotos «Dokumenti par tautas atmodas laikmetu» u. c. Nozīmīgi bija arī vēstures problēmu izpētes jaunāko rezultātu publicējumi laikrakstos, žurnālos un zinātnisko rakstu krājumi.

Jau 1936. gadā institūts nodibināja savu grāmatu apgādu, kas bija minēto avotu izdevējs, bet ar 1937. gadu izdeva arī Latvijas Vēstures Institūta Žurnālu. Žurnāls iznāca četrās reizes gadā. Tā saturā bija zinātniski raksti, avoti publīkās sēdēs, kurās klausītāji bija LU mācībspēki un studenti, skolotāji, pašvaldību un valsts iestāžu ierēdnī u. c.

Izcils notikums ar starptautisku skanējumu bija 1937. gadā noorganizētā Pirmā Baltijas vēsturnieku konference. Tā iesaistīja Latvijas vēsturniekus Eiropas zinātnes kopumā.

Visu raženo darbu 1940. gadā pārtrauca Latvijas okupācija. Padomju vara institūtu reorganizēja, par tā direktoru iecīlā vēstures skolotāju J. Lieknī. Institūts gan turpināja darbu ar vēstures avotiem, bet aktīvu pētniecības darbu nespēja, jo sākās karš un 1941. gada jūlijā Latviju okupēja Vācija. Okupācijas režīms institūtu faktiski likvidēja, tā vietā izveidoja «Vēstures krātuvi», kas ar pētniecību faktiski nenodarbojās.

Kad 1944. gadā Latvijā atjaunojās padomju vara, vēstures institūta darbs atsākās Latvijas Universitātes ietvaros. Nelielo kolektīvu tur vadīja M. Stepermanis. Plašākā darbība atjaunojās tad, kad 1946. gadā nodibinātajā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijā izveidoja Vēstures un materiālās kultūras institūtu. Tā sastāvā iekļāva universitātē strādājošos darbiniekus, institūta bibliotēku un arhīvu.

Turpinājums 4. lpp.

JURIS BIRZVALKS

1995. gada 4. jūlijā 69. dzives gadā no dzīves šķirās zinātnieks, fizikis, pedagoģs, literāts, zinātnes popularizētājs, žurnāla «Magnētiskā hidrodinamika» atbildīgais sekretārs Juris Birzvalks. Sopavasar viņam paliku septiņdesmit.

J. Birzvalks dzimis 1926. gada 5. martā Jelgavā skolotāja ģimenē. Mācījies Hercoga Pētera ģimnāzijā, kur tēva, fizikas un matemātikas skolotāja, ietekmē diezgan agri izveidojās viņa daudzpusīgo interešu loks. 1944. gadā viņš iestājās Latvijas universitātes Mehānikas fakultātē, kuru absolvējot iegūst inženiera elektroķīka kvalifikāciju. Pēc tam seko darbs rūpniecā «Radiotehnika» (1948—1951) un «Latvenergo» pārvaldē (1951—1957). Sai dzives periodā publicējis savus pirmos dzeļoļus, pārtulkojis latviski Ādama Mickēviča dzeļu, to viidu pilnu «Krimas sonetu» ciklu. Pēdējie izpelnījās pozitīvu sabiedrības vērtējumu, bet iegūtā pie redze kalpoja par stimulu Sekspira sonetu atdzēšanai, kam viņš veltīja 12 gadus — no 1967. līdz 1979. gadam. No 1957. gada līdz savas dzīves pēdējām dienām J. Birzvalks strādāja Latvijas Zinātņu akadēmijas Fizikas institūtā, bija vecākais zinātniskais līdzstrādnieks, laboratorijas vadītājs.

Uzsākot darbu Fizikas institūtā, uz laiku apskist viņa literārā darbību, jo visi spēki pievērstī zinātniskajam darbam lietiskās magnētiskās hidrodinamikas jomā. Augstā zinātniskā līmeni paveikti līdzstrāvās kondukcijas sūkņu modeļu pētījumi: izstrādāta sūkņa aktīvās zonas gala efekta teorija, kas veido viņa kandidāta disertācijas saturu («Elektromagnētiskie procesi šķidrā metāla līdzstrāvās sūkņos», 1962.). Vairākus gadus J. Birzvalks vada paša izveidojot Magnētisko sistēmu laboratoriju. 1968. gadā iznāk viņa monogrāfija «Līdzstrāvas MHD kondukcijas sūkņu teorijas un aprēķinu pamati», kura ieguva speciālistu vispārēju atzinību.

Savu spraigo zinātnisko darbību J. Birzvalks apvieno ar ilggadīgu mācību spēku darbu docenta amatā Rīgas Tehniskās universitātes Radiotehnikas fakultātē, lasot lineāro elektroķīko kēžu teorijas kursu. Šī darba pieredze vispārināta viņa sarakstītajā mācību grāmatā. Viņš ir arī vairāku fizikas, matemātikas un radiotehnikas mācību grāmatu tulkojās un rektors, populārzinātnisko grāmatu un rakstu autors. Plašu ievērību izpelnījusies viņa populārzinātniskā grāmata «Magnētiskā hidrodinamika» («Značie», Maskava, 1979.), kas izdota arī latviešu valodā 1984. g.

Kad Rīgā 1965. gadā tika nodibināts jauns zinātniskais žurnāls «Magnētiskā hidrodinamika», J. Birzvalks kļuva par tā atbildīgo sekretāru, vēlāk izpildot arī redaktora un tulkojātāja pienākumus. Viņš bija arī populārzinātnisko žurnālu «Zvaigžnotā Debessa» un «Tehnika» redaktora vietnieks, sarakstījis daudzus populārzinātniskus un filozofiskus rakstus.

Atdzejot Šekspira sonetus, J. Birzvalks aizrāvās ar Šekspira autorības problēmu, veicot patiesi vērienīgu pētniecisku darbu, kuram par ceļoni kļuva 1975. gadā nejausi izlasītā F. Šipuļinska grāmata «Šekspirs-Ratlends» (kr. val. 1924. g.) par Rodžera Mennera piektā grāfa Ratlenda Šekspira darbu autorību. Viņu sākotnēji pārliecināja nevis šī grāmata, bet gan Šekspirologu darbi, to nesakarīgā un dažkārt pretrunīgā argumentācija Viljama Šekspira labā, kas vienmēr reducējās uz Čehova varonā vārdiem «tas never būt, tāpēc ka tas never būt nekad». Izanalizējis milzīgu apjomu faktus, kuri iegūti, pētot Šekspira laikmeta vēsturi, biogrāfiskas ziņas un literāro mantojumu, viņš nonāk pie secinājuma par Rodžera Mennera autorību. Tā galvenā būtība, kas vienlaikus arī attaisno paveikto milzīgo pētniecisko darbu, ir sekojoša. Aizspriedumiem, kuri pāriet no paaudzes uz paaudzi, ir drausmīgi liels spēks. Pārliecība par Šekspira autorību savā fanālismā ir radniecīga akīlī (vai verdziskai?) ticībai totalitārisma dogmām. Ar saviem pētījumiem viņš gribēja dot vissmaz nelielu ieguldījumu tamlīdzīga fanātisma pārvēršanā, lai atbrīvotos no pagātnes sloga. Šī Jura Birzvalka doma vispārināta viņa pēdējos filozofiskajos rakstos, kur tā piemēro gan dabas, gan sabiedriskajām zinātnēm «Galvenā fenomenoloģiskā šķitumā principa veidā, kurš novēda arī pie dialektiskā un vēsturiskā materiālisma, universāla dogmātisma, kas nepiešķir istai zinātnei — A. Einsteina, R. Feinmana un citu pētnieku radošai darbībai, kuras analīze viņu aizrāva.

Jura Birzvalka atstātā zinātniskā un kultūras mantojuma cienīgu novērtējumu, kā arī viņa vietas izprāšanu Latvijas zinātnes un kultūras vēsturē var sagaidīt tikai nākošnē.

Dr. habil. phys., GUNĀRS SERMONS,
LU profesors

JAUNĀĀ ĀRZEMJU LITERATŪRA LATVIJAS AKADĒMISKAJĀ BIBLIOTĒKĀ

1996. g. 1. februārī.

1. Benedetti, G. Psychodynamik der Zwangsneurose. — Darmstadt, 1993.
2. Olphen, H. van. An introduction to clay colloid chemistry. — New York, 1963.
3. Hirsch, A. The chemistry of the fullerenes. — New York, 1994.
4. Girinkas, A. Baltu kultūros ištakos. — Vilnius, 1994.
5. Ames, W. F. Nonlinear ordinary differential equations in transport processes. — New York; London, 1968.
6. Noll, W. The foundations of mechanics and thermodynamics. — Berlin etc., 1974.
7. Rubinstein, I. Electro-diffusion of ions. — Philadelphia, 1990.
8. Kolb, B. Neuropsychologie. — Heidelberg etc., 1993.
9. Hamiltonian mechanics. — New York, 1994.
10. Techniques and concepts of high-energy physics VII. — New York, 1994.
11. Statics and dynamics of alloy phase transformations. — New York, 1994.
12. Statistical mechanics, protein structure, and protein substrate interactions. — New York, 1994.
13. Topics in atomic and nuclear collisions. — New York, 1994.
14. Coherent optical interactions in semiconductors. — New York, 1994.
15. Super-intense laser-atom physics. — New York, 1993.
16. Linking the gaseous and condensed phases of matter. — New York, 1994.
17. Perspectives in the structure of hadronic systems. — New York, 1994.
18. Relativistic and electron correlation effects in molecules and solids. — New York, 1994.
19. Lietuviai liaudies dainynas. — Vilnius, 1994.
20. On three levels. — New York, 1994.
21. Blüms, Elmārs. Heat and mass transfer in MHD flows. — Singapore, 1987.
22. Soft order in physical systems. — New York, 1994.
23. Laser interactions with atoms, solids, and plasmas. — New York, 1994.
24. Dundaitė, Onute. Rusu-lietuviu pokalbiai. — Vilnius, 1994.
25. Senojo Lietuvos literatūra. — Vilnius, 1994.
26. Tonminerale und Tone. — Darmstadt, 1993.
27. Atkočionas, Ю. Ю. Расчет упругопластических систем при повторных нагрузлениях. — Вильнюс, 1994.
28. Krot, A. M. Быстрые алгоритмы и программы цифровой спектральной обработки сигналов и изображений. — Минск, 1995.
29. Алгебро-дифференциальные системы и методы их решения. — Новосибирск, 1993.
30. Валишевский, Казимир. Иван Грозный. — Москва, 1989.
31. Горбач, И. Н. Неврологические расстройства. — Минск, 1995.
32. Роотс, О. Полихлорированные бифенилы и хлорогеновые пестициды в экосистеме Балтийского моря. — Таллинн, 1992.
33. Международное руководство по сердечной недостаточности. — Москва, 1995.
34. Петрицкий, В. А. Вехи времени: Рукописи и инициралы деятелей культуры, зарубежья в частном собрании. — Санкт-Петербург, 1995.
35. Обухов, В. Е. Законы Евангелия и законы кибернетики. — Киев, 1994.
36. Рациональность и семиотика дискурса. — Киев, 1994.
37. Brann, D. R. How to transform a garage into living space. — Briarcliff Manor, 1974.
38. Fracture mechanics. — Lviv, 1993.
39. Valisperiodika koondkataloog, 1993—1994. — Tallinn, 1995.
40. Nature conservation in Estonia. — Tallinn, 1994.

LATVIJAS VĒSTURES INSTITŪTS — JUBILĀRS

Turpinājums no 3. lpp.

Institūta uzdevums nu bija pētīt Latvijas vēsturi no vissenākiem laikiem līdz mūsu dienām. Atšķirībā no agrākā institūta, tagad tā sastāvā darbojās arī arheologi un etnogrāfi.

Pēc daudzo zinātnieku emigrēšanas uz rietumiem un totalitārā režīma represijām atjaunotajā institūtā strādāja tikai ap 20 darbinieku, bet pēdējos gados izauguši daudzi augstas kvalifikācijas speciālisti. Viņi veikuši plašu Latvijas vēstures izpētes darbu. Par to labāko liecību dod institūta publikāciju saraksts: «Latvijas PSR ZA Vēstures institūta publikācijas». 1946.—1972. — Rīgā, 1973.; 1973.—1975. — Rīgā, 1976. u. c. Daudz institūta darbinieku darbu publicēti ārzemēs. Latvijas vēsturnieku darbs augsti novērtēts Eiropā un pasaulei. Viņus aicina piedalīties starpautiskos forumos.

Nav noliedzams, ka padomju laika darbos jūtama komunistiskā varas tendence vēstures zinātni izmantot komunistiskā režīma rīcības pamatošanai. Tāpēc parādījās tendenciozitāte, pat viltojumi. Maz šīs ideoloģiskais spiediens skāra vēstures senāko posmu pētījumus, bet visvairāk — jaunāko laiku darbus. Tos kritiski novērējot, jāatzīst, ka šādos pētījumos vienīgā vērtība ir tajos publicētie avoti. Kopumā tomēr jāatzīst, ka arī padomju varas laikā Latvijas vēstures, tāpēc tās senāko periodu izpēte pavirzījās uz priekšu.

Pēc Latvijas Republikas atjaunošanas vēstures izpētei pavērās plašākas iespējas, jo nu atkrituši ideoloģiskie žaungi, atvērti bibliotēku specifondi un agrāk slēgtie arhīvi. Nu vēsturnieki var veltīt visu enerģiju savas valsts vēstures izpētei patiesības garā, vērtējot faktus un notikumus no latviešu fantašu skafijuma.

Nozīmīgs darbs ir totalitārā režīma laikā publicēto materiālu pārvēršana un arī padzīlināta dažādu Latvijas vēstures posmu izpēte Eiropas vēstures kontekstā. Un visas iespējas tam ir.

Par tagad Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts vārdu nesošā institūta darbu pilnīgāku pārskatu var lasīt «LU Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls» 1995. gada 4. numurā.

J. GRAUDONIS

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

1996. gada 8. martā plkst. 11.00 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultātē (Jelgavā, Akadēmijas iela 11) 42. auditorijā notiks LLU Mežzinātņu un inženierzinātņu nozares mežrūpniecības un kokapstrādes apakšnozares habilitācijas un promocijas padomes atklāta sēde, kurā izskatīs

VALENTĪNA PUŠINSKA

disertāciju «Lobito finieru kvalitātes pētījumi» inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda legūšanai.

Recenzenti: Prof. Dr. h. inž. Arnolds Šķēle, doc. Dr. inž. Voldemārs Skrupskis, doc. Dr. inž. Gunārs Vērdiņš.

Ar disertāciju var iepazīties LLU fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā iela 2.

1996. gada 21. martā pulkst. 15.00 DPU promocijas padomes pedagoģijas nozarē, mācīšanas metodikas apakšnozares atklātajā sēdē Daugavpilī, Vienības iela 13, 424. auditorijā

KONRADS MURĀNS

aizstāvēs zinātnisko darbu kopu par tēmu «Matemātikas skolotāju teorētiskās sagatavošanas pilnveidošana ģeometrijā» pedagoģijas doktora zinātniskā grāda legūšanai.

Recenzenti: Dr. habil. paed., prof. J. Mencis, Dr. habil. math., prof. I. Strazdiņš, Dr. math., doc. A. Grīcāns.

Ar promocijas darbu var iepazīties DPU zinātniskajā bibliotēkā.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības zinātnes nozares agronomijas apakšnozares habilitācijas padome 1995. g. 15. decembra sēdē piešķira habilitēta lauksaimniecības doktora (Dr. h. lauks) zinātniskā grādu LLU docentam Jānim DRIKIM par disertāciju «Austrumu galegas un lucernas audzēšana tīrsējā un un mīstros, ražība un ražas kvalitāte».

Balsošanas rezultāti: par — 10, pret — nav, afforas — nav.

«ZINĀTNES VĒSTNEŠA»

JAUNĀ ADRESE:

RĪGĀ, AKADEMIJAS LAUKUMĀ 1